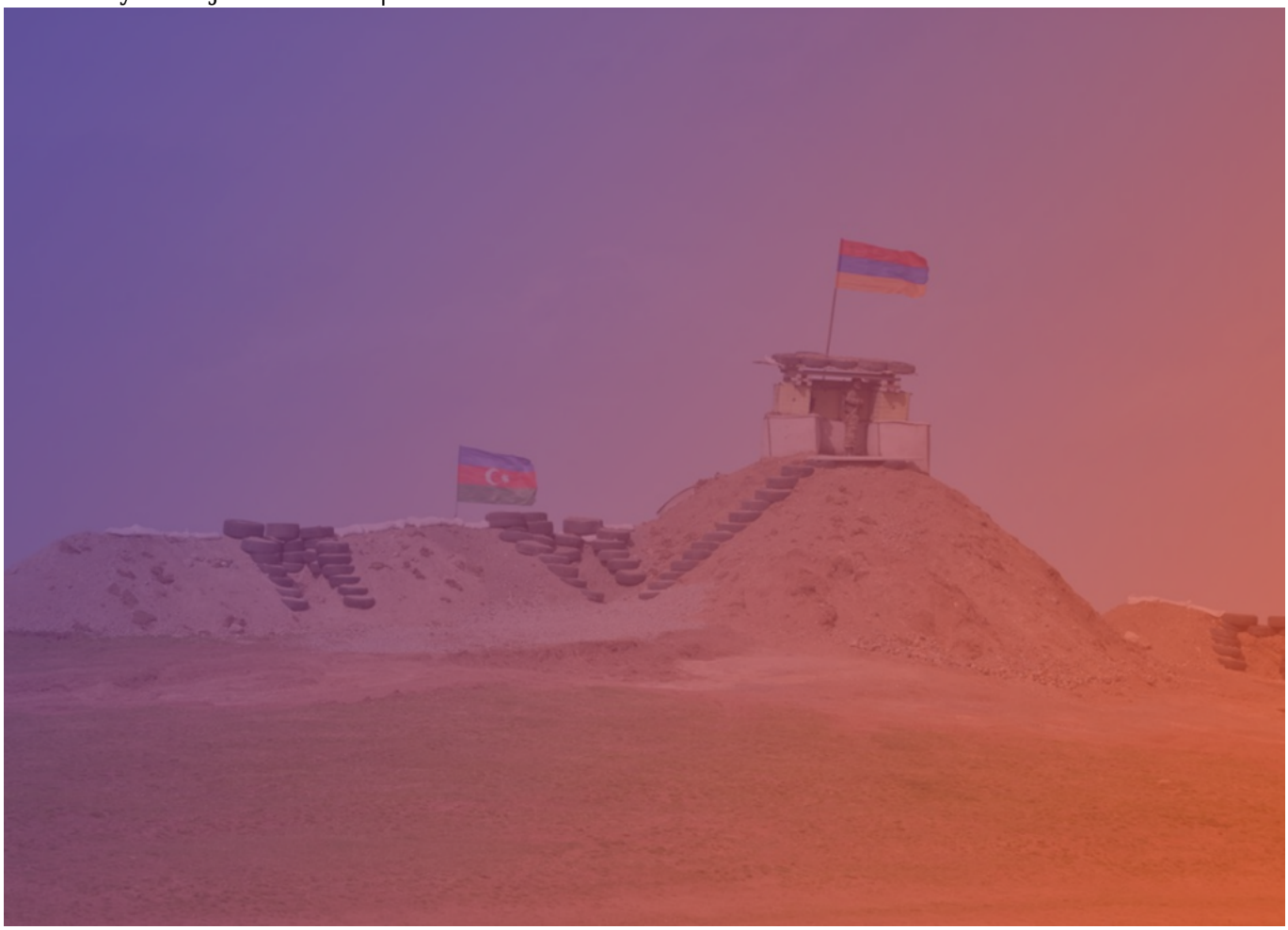
Azerbaycan ve Ermenistan arasında kalıcı bir barış inşa etmenin olanakları nelerdir ve ulusötesi feminist hareketler bu süreci nasıl yaratabilir ve destekleyebilir?

written by Sevinj Samadzade | 30 Kasım 2022

Dağlık Karabağ ihtilafının kaderi, 2020'deki geniş çaplı savaştan bu yana önemli ölçüde değişti ancak çözüme kavuşmadı. Yeni barış görüşmeleri ve arabuluculuk biçimleri ileri sürülmesinerağmen, sonuncusu Eylül 2022'de Azerbaycan tarafından açıkça başlatılan ve zaman zaman tırmanan çatışma hala büyük ölçüde sürmekte[1]. Dağlık Karabağ çatışması bağlamında barışa ulaşmanın zorlukları ve geleceğe yönelik feminist barış tahayyülünün ayrıntılarına girmeden önce, bu çatışmayı çevreleyen daha geniş siyasetin bir parçası olarak mevcut jeopolitik sahneyi resmetmek önemlidir.

30 yılı aşkın süredir devam eden çatışmanın 2020'de savaşı kazanan Azerbaycan lehine değişmesinin ardından hem yerel hem de bölgesel ortam, beklenen barış anlaşması etrafında ortaya çıkan çelişkili noktaları takip eden yeni bir belirsizlik aşamasına evrildi. Savaşın ardından Güney Kafkasya'daki jeopolitik statükoda yaşanan bu dramatik değişimle birlikte Ermenistan savaşın sonuçlarıyla içeride başa çıkmakta ve dış aktörlerin çıkarlarına ayak uydurmakta zorlanırken, Azerbaycan müzakerelerde daha fazla ilerleme kaydetmek için zorlayıcı pazarlığı (coercive bargaining) bir yöntem olarak kullanmanın yanı sıra zafer söylemleri aracılığıyla da kamuoyu nezdinde otoriter ve hegemonik rızasını sürdürmeyi başarıyor. Türkiye'nin Güney Kafkasya'da bölgesel bir güç olarak yükselişi ve

Rus barış gücü misyonunun Dağlık Karabağ ve Laçin koridorunda konuşlandırılması, İran'ın da son zamanlarda bu çekişmeye dahil olmasıyla bölgesel rekabet artmıştır. Dahası, Rusya'nın arabuluculuğuna paralel olarak Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği'nin artan arabuluculuk girişimleri, çatışma çözümü sürecinin kendisini gelişmekte olan çok kutuplu dünyanın çıktısı,yeni bir rekabet biçimi gibi göstermekte ve bu girişimlerikarşılaştırılmak üzere yan yana getirmektedir.

Bununla birlikte, bu daha büyük jeopolitik okuma, yerle bir edilmiş yerel gerçekliklerden kaçınmak ve Dağlık Karabağ sorununun çözümünün yalnızca yerel kurumlara ve anlaşmalara bağlı olduğunu yok saymak için kullanılmamalıdır. Yaklaşık 30 yıldır anlaşmaya varılamaması ve çatışmanın 2020'de şiddetli bir savaşa dönüşmesinin ardından 9 Kasım 2020 üçlü ateşkes anlaşmasıyla yeni barış görüşmeleri gündeme geldi. Rusya'nın müdahalesiyle imzalanan bu muğlak belgenin her iki tarafça farklı yorumlanması, mevcut müzakerelerdeki anlaşmazlıkların kaynağını oluşturuyor. Örneğin, Dağlık Karabağ'daki Ermeni birliklerinin silahsızlandırılması veya ulaşım güzargahlarının inşası, çatışmayı sürdüren ve zorlayıcı politikaları haklı çıkaran temel çatışma noktaları olmuştur[2]. Dağlık Karabağ'daki Ermeni nüfusun güvenliğinin ve haklarının garanti altına alınmaması ve savaş suçlarının cezasız kalması gibi konular, bu temel meseleleri ele almaktan kaçınan herhangi bir barış anlaşmasının, çatışmanın şiddet döngüsünü engelleyemeyecek kadar kırılgan bir barışla sonuçlanacağını göstermektedir. Ayrıca, militarizm ve milliyetçilik savaş sonrası gerçeklerin tek doğal sonucu gibi görünürken ne geçmişteki mağduriyetler ne de gelecekteki uzlaşma hükümetlerin gündeminde yer almaktadır.

Her ne kadar 2020 sonrasında çatışma ortamı dramatik bir şekilde değişmiş ve barış görüşmelerinin yeni biçimleri ortaya çıkmış olsa da son 30 yıllık müzakereler boyunca değişmeyen bir şey var: Kadınların ve geniş halk kitlelerinin ihtiyaçlarını kasıtlı olarak göz ardı eden erkek egemen ve elitist müzakere süreçleri. Müzakerelerin formatı ve motivasyonuyönetici elitlerin ve diğer süper güçlerin ekonomik ve siyasi çıkarları etrafında döndüğünde, kadınların siyasi tartışmalardan dışlanması sorunun sadece bir parçasıdır. Başka bir deyişle, çatışmadan fayda sağlayan ataerkil ve kapitalist güç yapıları, müzakereleri de kendi lehlerine araçsallaştırarak sonu gelmeyen rekabetler ve çatışmalar yaratmakta, kamuoyu ise bu yüksek siyasi görüşmelerin sadece gözlemcisi olmaya devam etmektedir. Büyük ölçüde militarize olmuş devletler olarak hem Azerbaycan hem de Ermenistan, militarize erkekliğin gücünü sadece düşmanlık ve savaş kaynağı olarak değil, aynı zamanda müzakere süreçlerinde dayatma olarak da kullanmaya devam ediyor. Benzer şekilde, bu dayatmacı yaklaşım aynı zamanda arabuluculuk süreçlerine dahil olan hegemonik güçler arasındaki rekabetin de kaynağıdır ve erilleştirilmiş hiyerarşilerin uluslararası politikadaki güç oyunlarının merkezinde olduğunu bize yeniden kanıtlar niteliktedir. Bu durum, Cumhurbaşkanı Aliyev'in yakın zamanda Ermenistan ve Fransa'nın dostane ilişkilerinden onları aşağılamak için "kız kardeş ülkeler" olarak bahsetmesi gibi cinsiyetlendirilmiş anlatılar aracılığıyla bariz şekilde kendini göstermektedir[3].

Barış anlaşmasının imzalanması ve sürdürülebilir barışın inşa edilmesine yönelik mevcut zorlukların kaynağına baktığımızda, feminist müdahalenin devam eden çatışmayı dönüştürmek için neden gerekli olduğunu ortaya koyuyor. Feminizm bir bakış açısı olarak eşitsizliklerin, şiddetin ve iktidarın kaynaklarını ele aldığından, çatışma etrafında toplumsal cinsiyete dayalı politikaların üzerine eğilmek savaşı, militarizmi ve bunları üreten sistemleri artık uygulanabilir olmaktan çıkaracaktır. Burada kadınların temsili ve barış sürecine katılımı, halihazırda var olan ataerkil güç yapılarına dahil olmaktan daha fazlasıdır ki bu politika da zaten işe yaramadığını BM'nin kadınlar, barış ve güvenlik hakkındaki popüler 1325 sayılı Güvenlik Kararı'nın uyarlanmasından bu yana küresel olarak pek de bir şey başaramamasıyla kanıtlamıştır[4]. Bununla birlikte, çatışmaların devam etmesine sebep olan şiddetin kökenlerinemeydan okuyamamasıyla kendini gösteren liberal barışın küresel krizini kabul etmenin de tam zamanıdır. Bu nedenle, Ermenistan ve Azerbaycan arasında sivil toplumun katılımıyla yıllarca süren barış inşası projelerine rağmen, 2020 savaşı sırasında barış için sesler

neredeyse görünmez olmuştur. Bu durum, 2020 savaşında barış çağrısı yapmaktan kaçınmakla kalmayıp savaş çabalarını büyük ölçüde destekleyen kadın örgütlerini ve Dağlık Karabağ çatışması etrafındaki liberal feminist barış inşası çabalarını da es geçmedi[5].

Karabağ çatışması bağlamında meşru ve kalıcı barışın önündeki bu çok katmanlı engeller göz önüne alındığında, çatışmalı toplumların içinde ve ötesinde feminist barış inşası, hükümetleri sorumlu tutma ve herhangi bir otoriter, militarist veya milliyetçi politikayla uzlaşmayan sürdürülebilir bir barış talep etme potansiyeline sahiptir. Yerel ve ulusötesi feminist barış hareketlerinin gücü, radikal dayanışmalarından ve mevcut eril siyasi süreçlere müdahalelerinden kaynaklanmaktadır. Kadınları bazı hiyerarşilere dahil eden liberal tezden uzak, radikal bir duruş sergileyen insanların, kadınların ve kuirlerinbirliğine bağlıdır. Bu tür bireysel ya da marjinal güçlerin kolektif güce dönüştürülmesi hem barışın inşası sürecini dönüştürecek hem de elitist ve dar görüşlü siyasetin altını oyacaktır. Bu pozisyon, Eylül 2022'de taraflar arasıdaki gerilim artışından sonra Azerbaycan'daki feminist gruplardan biri olan Feminist Barış Kolektifi tarafından barış için radikal dayanışma çağrısı yapıldığında açıkça ifade edilmiştir[6]. Elbette, diplomatik hedefler zorlayıcı bir şekilde takip edildiğinde ve milliyetçi görüşler çoğunluk arasında yaygın olduğunda, barış aktivizminin makul görülmesi için fazla alan yoktur. Bununla birlikte, bu tür bir marjinalleştirilmiş aktivizm, insanların ihtiyaçlarını ele alan diğer mücadelelerle bağlantı kurabilir ve sonuç olarak herhangi bir çoğunluğun milliyetçi ve hegemonik değerlerini dönüştürebilir. Dolayısıyla yerel ve ulusötesi barış inşası, bu şiddet ve güvensizliklerin kaynağı olan devletlerin reformist çabalarıyla ittifak kurmaktan kaçınmalıdır.

Son olarak, iki yıl süren 2020 savaşından sonra çatışmayla ilgili yeni şikayetler, yüzleşmeler ve duygulara rağmen, feminist ve diğer radikal sesler bunları ele almak ve toplumlarının siyasi iradesini yeniden çerçevelemek için bir araya gelirse meşru bir barışa ulaşmak için hala olasılıklar vardır. 12 Ekim 2022'de Ermenistan Güvenlik Konseyi, bu yılın sonuna kadar iki ülke arasında sınırların belirlenmesini de içeren[7] bir barış anlaşması yapılacağını duyurdu. Anlaşmaya varılması halinde bu, çatışmanın çözümü sürecinde önemli bir aşama olacaktır. Ancak, çatışan toplumlarda tarihsel irredantist, milliyetçi ve militarist söylemin yaygınlaşmasıyla, beklenen barış anlaşması büyük çelişkileri ve anlaşmazlıkları gidermeyi muhtemelen başaramayacak. Bu nedenle, savaş karşıtı yerel feminist seslerin ulusötesi feminist gücün bir parçası olup güçlerini birleştirerek bu söylemleri değiştirmeleri ve askersizleştirme, uzlaşma ve adalet talep etmeleri için şimdi her zamankinden daha fazla şans var.

---

[1]Ermenistan, Azerbaycan'ın sahte bayrak saldırıları düzenlediğini iddia etti Ermenistan, Azerbaycan'ın sahte bayrak saldırıları düzenlediğini iddia etti | Eurasianet

[2] Ermenistan ve Azerbaycan barış anlaşmasına varabilecek mi? | açıkDemokrasi

[3] Azerbaycan lideri: 'Fransa şimdi Ermenistan'ı koruyor, birbirlerine kardeş diyorlar' | Rapor.az

[4]Krause ve ark. (2018). Kadınların Barış Müzakerelerine Katılımı ve Barışın Kalıcılığı. Uluslararası Etkileşimler, 44:6, 985-1016. doi:10.1080/03050629.2018.1492386

[5] 44 günlük Dağlık Karabağ savaşı sırasında "iç cephelerde" savaşla karşı karşıya kalan kadınlar (feministpeacecollective.com)

[6] Barış için radikal dayanışma çağrısı! (feministbarışkolektif.com)

[7] Ermenistan Güvenlik Şefi Azerbaycan ile Yıl Sonuna Kadar Barış Anlaşması Bekliyor (hetq.am)

Blog sayfasında yer alan yazıların ve yayınların tüm hakları saklıdır. Blog yazıları yalnızca kaynağı gösterilerek kullanılabilir. Sayfada yayınlanan yazıların içeriği yazarın kendi sorumluluğu olup DEMOS'un herhangi bir hukuki ve/veya cezai sorumluluğu bulunmamaktadır.